

Maciej Rzewuski

Głosa do postanowienia SN z dnia 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1416/22. Między konserwatywną a liberalną wykładnią testamentu

Gloss to the Decision of the Supreme Court of 23 August 2022, I CSK 1416/22. Between con-servative and liberal interpretation of the will

The author considers the extremely important issue of verifying the validity of a drawn will. By adopting the voted decision, the Supreme Court was forced to make elections and set priorities in the mutual relations between the formalism of inheritance law and the principle of freedom of testing, between the interpretation of a benevolent interpretation of a will (favor testamenti) and code sanctions for violating the formal rigors of a will. The title ruling has significant juridical and practical values. It considers the right to inherit in its constitutional and axiological dimension.

Maciej Rzewuski

*doktor habilitowany nauk prawnych
profesor Uniwersytetu Warmińsko-
-Mazurskiego w Olsztynie*

ORCID – 0000-0001-5637-9257

e-mail: rzemac@interia.pl

Słowa kluczowe:

prawo spadkowe, spadkodawca, testament,
forma testamentu, wykładnia testamentu

Key words:

inheritance law, testator, will, form of will,
interpretation of the will

<https://doi.org/10.36128/priw.vi42.542>

1. Wprowadzenie

„Zasada konstytucyjnej ochrony woli spadkodawcy została wyrażona w art. 926 § 2 k.c., przewidującym pierwszeństwo dziedziczenia na podstawie testamentu przed dziedziczeniem ustawowym oraz w art. 948 k.c. wyrażającym zasadę *interpretatio in favorem testamenti*. Konstytucyjna ochrona dziedziczenia nie gwarantuje natomiast dowolnego w formie sporządzania testamentu. Mnogość ustalonych przez ustawodawcę form testamentu nie pozwala również przyjąć, że stawiane spadkodawcy wymagania naruszają czy też ograniczają konstytucyjną ochronę prawa dziedziczenia”¹.

Przywołana teza stanowiła podstawę odmowy przyjęcia przez

1 Lex nr 3411342.

Sąd Najwyższy do rozpoznania skargi kasacyjnej wniesionej przez uczestnika postępowania od postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 20 stycznia 2021 r. w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku.

W swoich rozważanych podejmuje próbę wskazania dodatkowych argumentów potwierdzających zasadność zapatrywania Sądu Najwyższego, przedstawionego na gruncie rzeczonyj sprawy kasacyjnej. W pierwszej kolejności należy jednak po krótko opisać stan faktyczny sprawy i rozważania prawne, jakie przyświecały Sądowi Najwyższemu przy ferowaniu głosowanego rozstrzygnięcia.

2. Stan faktyczny sprawy

Postanowieniem z dnia 20 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił apelację uczestnika S. G. od postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 20 sierpnia 2020 r. stwierdzającego, że spadek po B. J. G. nabyli na podstawie ustawy: żona S. G., syn W. M. G., córka M. B. R. oraz syn W. A. G. po ¼ części każde z nich.

Od przedmiotowego orzeczenia skargę kasacyjną wniósł uczestnik S. G., wskazując jako przyczynę kasacyjną przepis art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Zdaniem skarżącego w sprawie wystąpiło istotne zagadnienie prawne dotyczące relacji między swobodą testowania, w szczególności uprawnieniem spadkodawcy do swobodnego wyboru kręgu spadkobierców w drodze rozrządzenia testamentowego i prawem dziedziczenia (art. 64 ust. 1 Konstytucji RP), a wymaganiami formalnymi warunkującymi skuteczne rozrządzenie *mortis causa*. Wątpliwości skarżącego sprowadzały się do następujących kwestii:

- czy w razie braku wątpliwości co do świadomości oraz swobody spadkodawcy na etapie formułowania rozrządzenia testamentowego, ani co do sposobu rozporządzenia majątkiem spadkowym *post mortem*, ani co do osoby spadkobiercy, a także gdy zachodzi usprawiedliwione przekonanie spadkodawcy co do ważności formalnej rozrządzenia testamentowego, możliwe jest podważenie ważności tego rozrządzenia ze względu na niezachowanie wymagań formalnych, przewidzianych dla testamentu?
- czy w takiej sytuacji podważenie ważnego pod kątem materialnoprawnym oświadczenia woli spadkodawcy w zakresie rozporządzenia *mortis causa* ze względu na przyczyny formalnoprawne, a także powołanie do spadku z ustawy spadkobierców ustawowych nieobjętych wolą spadkodawcy, nie stanowi ingerencji w konstytucyjną swobodę testowania, i nie stanowi naruszenia praw osoby powołanej do spadku w testamencie, tj. konstytucyjnego prawa do dziedziczenia?
- czy usprawiedliwione przekonanie spadkodawcy, że sformułowane rozrządzenie testamentowe zostało sporządzone w wymaganej prawem formie, powinno stanowić element uwzględniany na etapie badania ważności testamentu, tudzież podstawę uznania ważności oraz prawnej

- skuteczności rozrządzenia *mortis causa*, choćby testament nie wypełniał wszystkich ustawowych elementów formalnych?
- czy testament ustny sporządzony w obawie rychłej śmierci, który nie został sporządzony w obecności wymaganej liczby świadków, a następnie spisany w trybie art. 952 k.c., lecz podpisany przez mniejszą niż ustawowo wymagana liczba świadków, lub nawet podpisany tylko przez spadkodawcę, może zostać uznany za skuteczny zwykły testament pisemny, jeżeli nie zachodzą wątpliwości co do ważności oświadczenia woli spadkodawcy, w tym przede wszystkim wątpliwości co do świadomości i swobody testowania, a także pisemny zapis zawiera transparentne wskazanie osoby spadkobiercy, zakres w jakim zostaje on powołany do spadku oraz datę pewną złożenia oświadczenia przez spadkodawcę, a niezachowanie wymogów formalnych testamentu ustnego stanowiło następstwo okoliczności niezawinionych przez spadkodawcę, w tym wyraz obiektywnego usprawiedliwionego przekonania, iż testament szczególnie jest ważny i skuteczny prawnie?

3. Rozważania prawne Sądu Najwyższego

Podjmując decyzję o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej uczestnika do rozpoznania, Sąd Najwyższy stwierdził, że istota zarzutów skarżącego sprowadzała się *in casu* do próby zakwestionowania treści przepisów zastrzegających – *ad solemnitatem* – wymagania formalne rozrządzeń testamentowych, podczas gdy kontrola konstytucyjności przepisów ustawowych *in abstracto* nie mieści się w zakresie kognicji Sądu Najwyższego².

W uzasadnieniu głosowanego postanowienia podkreślono, że konstytucyjna ochrona dziedziczenia nie oznacza dowolności w formie sporządzenia testamentu. Mnogość przewidzianych przez ustawodawcę form testamentowych nie pozwala zaś uznać, że stawiane spadkodawcy wymagania naruszają, tudzież ograniczają ochronę prawa dziedziczenia, gwarantowaną Konstytucją RP. Naddto, Sąd Najwyższy wskazał, że „podjęta przez Sądy próba kwalifikacji sporządzonych testamentów wedle wszystkich możliwych potencjalnie w okolicznościach sprawy form stanowiła właśnie wyraz dążenia do urzeczywistnienia i realizacji woli spadkodawcy. *In casu* Sąd Okręgowy nie kwestionował wszak możliwości konwersji; przeciwnie, uznał, że nie ma przeszkód, aby testament nieodpowiadający wymaganiom określonej formy był uznany za ważny, jeżeli spełnia wymagania innej formy. Zarazem w świetle ustaleń faktycznych doszedł do wniosku, że sporny testament nie czynił zadość którejkolwiek z dopuszczalnych form (w tym testamentu ustnego), co powoduje jego nieważność na podstawie art. 958 k.c., podobnie jak dodatkowa okoliczność, że świadkiem sporządzenia testamentu była osoba,

2 Zob. postanowienie SN z dnia 29 kwietnia 2022 r., III CZP 77/22, niepubl.

na którą rzecz rozrządzono całym majątkiem (por. art. 957 § 2 k.c.). Wątpliwości uczestniczki co do dopuszczalności konwersji nieważnego testamentu allograficznego czy „spisanego testamentu ustnego” (tzn. podpisania sporządzonego przez inne osoby tekstu obejmującego rozporządzenie testamentowe przez spadkodawcę) na zwykły testament pisemny, nie sposób uznać za poważne, skoro ani obowiązujące przepisy (wymagające sporządzenia testamentu pisemnego w całości pismem ręcznym przez spadkodawcę), ani poglądy orzecznictwa nie stwarzają żadnej podstawy dla możliwości zaakceptowania takiej konstrukcji. Godziłaby ona w jednoznaczne przepisy ustawowe, zważywszy, że skutek w postaci bezwzględnej nieważności testamentu w wyniku naruszenia przepisów co do formy testamentu przewiduje art. 958 k.c., a skutki udziału w sporządzaniu testamentu ustnego jako świadka osoby niezdolnej do pełnienia tej roli reguluje art. 957 k.c.”³.

3. Dodatkowe argumenty przemawiające za trafnością poglądu Sądu Najwyższego

3.1. Wykładnia przepisów prawa spadkowego

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że postanowienia testamentowe nie zawsze będą sformułowane w sposób jasny, zrozumiały. W praktyce nierzadko pojawia się potrzeba wykładni poszczególnych dyspozycji zamieszczonych w rozrządzeniu *mortis causa*. Zdaniem niektórych autorów zabieg ten może dotyczyć wyłącznie treści testamentu, tzn. być wykonywany dopiero po stwierdzeniu ważności testamentu⁴. Rację wydaje się mieć jednak Michał Niedośpiał, który jako jeden z niewielu przekonuje, że przepis art. 948 k.c. może być stosowany nie tylko do osnowy testamentu, lecz także do ogółu przepisów traktujących o rozrządzeniach na wypadek śmierci⁵.

3 Tak Sąd Najwyższy w uzasadnieniu głosowanego postanowienia. Por. uchwała SN(7) – zasada prawna z dnia 22 marca 1971 r., III CZP 91/70, OSNC 1971, nr 10, poz. 168; uchwała SN z dnia 22 marca 1982 r., III CZP 5/82, OSNC 1982, nr 8-9, poz. 117; postanowienia SN z dnia 8 czerwca 2000 r., V CKN 53/00, niepubl., z dnia 12 stycznia 2007 r., IV CSK 257/06, niepubl. i z dnia 9 września 2021 r., V CSKP 117/21, niepubl.

4 Zob. Elżbieta Skowrońska-Bocian, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki* (Warszawa: Lexis Nexis, 2005), 90. Podobnie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 marca 1963 r., III CR 131/62, OSNC 1964, nr 2, poz. 39, i postanowieniach: z dnia 6 listopada 1998 r., III CKN 3/98, Lex nr 50671, i z dnia 16 kwietnia 1999 r., II CKN 255/98, OSNC 1999, nr 11, poz. 194.

5 Michał Niedośpiał, „Głosa do postanowienia SN z dnia 16 kwietnia 1999 r., II CKN 255/98” *Państwo i Prawo*, z. 7 (2000): 108.

W dotychczasowej literaturze przedmiotu dominowało zapatrywanie, w myśl którego „testament nie może być tłumaczony na podstawie teorii zaufania (art. 65 k.c.), lecz zgodnie z teorią woli. Ta ostanía wynika z zamieszczonych w ustawie cywilnej, autonomicznych reguł wykładni rozrządzeń na wypadek śmierci. Chodzi konkretnie o regulację art. 948 k.c. (ogólna reguła interpretacyjna) oraz inne przepisy szczególne, np. art. 959 k.c. (szczegółowe reguły interpretacyjne)”⁶. Ostatnimi czasy coraz częściej można jednak spotkać poglądy, że „do wykładni testamentu należy stosować reguły interpretacyjne wskazane w treści art. 65 k.c. w zakresie, w jakim nie pozostają one w sprzeczności z regułą subiektywnej wykładni rozrządzenia, o której mowa w art. 948 § 1 k.c.”.

Zwolennicy tego ostatniego zapatrywania twierdzą, że celem wykładni testamentu jest ustalenie sensu złożonego oświadczenia ostatniej woli zgodnie z indywidualną oceną dokonaną przez spadkodawcę i jego wolą co do losu jego majątku *post mortem*. W uzasadnieniu stanowiska często powoływany jest przykład, że treść testamentu należy odczytywać według ogólnego rozumienia zasad języka, w jakim oświadczenie zostało złożone. W typowych stanach faktycznych w grę wchodzi więc potrzeba stosowania kryteriów interpretacyjnych z art. 65 k.c. Dopiero w sytuacji, gdy z okoliczności sprawy wynika, że testator przypisał określonym wyrażeniom lub sformułowaniom językowym znaczenie odmienne od powszechnie przyjętego, trzeba nadać prymat takiemu subiektywno-indywidualnemu rozumieniu (art. 948 § 1 k.c.)⁷.

3.2. Zasada życzliwej interpretacji testamentu

W tym miejscu należy podkreślić, że regulacja art. 948 k.c. została zamieszczona pośród przepisów ogólnych księgi czwartej k.c., traktujących o testamencie. Zgodnie z wykładnią systemową normę wynikającą z powołanego przepisu należy zatem stosować do wszystkich regulacji *successio ex testamento*. Też tą zdaje się potwierdzać także wykładnia teleologiczna, z której wynika, że prawodawca świadomie nie wprowadził ograniczeń w stosowaniu *favor testamenti* na gruncie regulacji prawnosпадkowych. Tym samym przekonuje pogląd, że zasada życzliwej interpretacji testamentu posiada charakter zasady prawnej w rozumieniu elementów składowych danego systemu

6 Zob. Maciej Rzewuski, *Podpis spadkodawcy na testamencie własnoręcznym* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2014), 224-225; Franciszek Błahuta, *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III (Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1972), 1865.

7 Rzewuski, „Podpis spadkodawcy na testamencie własnoręcznym”, 225-226; Zbigniew Radwański, „Wykładnia testamentów” *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, z. 1 (1993): 6 i n.

prawnego⁸. Z tego powodu ogół stojących niżej w hierarchii tego systemu konkretnych norm prawnych powinien respektować nadrzędną instytucję *favor testamenti*. Zarówno więc specyfika wykładni testamentu, jak i potrzeba odzwierciedlenia faktycznej woli spadkodawcy muszą wyrażać się w interpretacji prowadzącej do utrzymania testamentu w mocy, zwłaszcza jeżeli wymagają tego okoliczności konkretnego zdarzenia⁹.

Jest poza sporem, że wykładnia *in favor testamenti* dominuje w europejskich porządkach prawnych. Tytułem przykładu warto zauważyć, że w Republice Federalnej Niemiec przyjmuje się, że jeżeli treść testamentu dopuszcza rozmaite warianty interpretacyjne, to w razie wątpliwości należy wybrać taki sposób wykładni rozrządzenia, który umożliwi utrzymanie testamentu w mocy (§ 2084 BGB). Zasada przychylniej interpretacji wiedzie zatem bezsporny prym pośród wykładni pozwalających zachować ważność rozrządzeń *mortis causa*¹⁰. Ciekawe są też rozwiązania hiszpańskie, w świetle których postanowienia testamentowe powinny być rozumiane w sensie dosłownym, chyba że z brzmienia ich wynika odmienna wola testatora. W sytuacjach wątpliwych trzeba zaś dokonywać takiej wykładni, która będzie najbardziej zbliżona do faktycznych intencji spadkodawcy (art. 675 hiszpańskiego kodeksu cywilnego).

Konkludując można stwierdzić, że podstawowym celem życzliwej interpretacji testamentu jest nie tylko urzeczywistnienie faktycznej woli spadkodawcy, wyrażonej w testamencie, lecz również zadośćuczynienie obowiązującej na gruncie prawa cywilnego zasadzie autonomii woli. Mimo że realizacja tej ostatniej odbywa się zawsze w granicach i pod kontrolą obowiązującego prawa, to instytucji tej nie można odmówić charakteru priorytetowego. O ile zaś na gruncie stosunków zobowiązaniowych jej przejawem jest zasada swobody umów, o tyle w realiach prawa spadkowego odzwierciedlać ją powinny zasada swobody testowania wespół z *favor testamenti*¹¹.

Wskazany pogląd wydaje się korespondować z dotychczasową, umiarkowaną liberalną linią orzeczniczą Sądu Najwyższego w materii interpretacji

-
- 8 Konrad Osajda, *Testamenty wspólne* (Warszawa: C. H. Beck, 2005), 47-48.
 - 9 Zob. Rzewuski, „Podpis spadkodawcy na testamencie własnoręcznym”, 247; Jacek Wierciński, „Glosa do postanowienia SN z dnia 29 kwietnia 2010 r., IVCSK 524/09” *Orzecznictwo Sądów Polskich*, z. 3 (2012): 189.
 - 10 Gerhard Schlichting, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, t. IX, *Erbrecht*. § 1922–2385, § 27–35 *BeurkG* (München, 2004), 1424-1426.
 - 11 Rzewuski, „Podpis spadkodawcy na testamencie własnoręcznym”, 249-250. Zob. wyrok SN z dnia 6 listopada 2002 r., ICKN 1144/00, Lex nr 74505, wraz z glosą A. Świstaka, *Monitor Prawniczy*, nr 5 (2004): 233 i n.

przepisów prawa spadkowego. Oczywiście jest poza sporem, że wykładnia testamentu nie może prowadzić do uzupełniania ani modyfikacji sporządzonego rozrządzenia¹². Powinna ona jednak umożliwiać „sprawiedliwe orzekanie”, zwłaszcza wtedy, gdy tradycyjne narzędzia interpretacyjne zawodzą¹³.

3.3. Konwersja testamentu

W tym miejscu raz jeszcze należy podkreślić, że przedmiotem wykładni testamentu może być tylko to, co znalazło przynajmniej pośrednie odzwierciedlenie w tekście rozrządzenia. Na gruncie polskiego prawa spadkowego wyłączona jest bowiem możliwość uzupełniania lub modyfikacji dyspozycji testamentowych przez osobą inną niż testator. Zakaz ten dotyczy także sytuacji, gdyby z okoliczności zewnętrznych, towarzyszących testowaniu, wynikała odmienna wola spadkodawcy¹⁴. To testator jest bowiem podmiotem wyłącznie legitymowanym do złożenia, a w konsekwencji – również i do modyfikacji lub odwołania oświadczenia ostatniej woli. Dlatego uznać należy, że granicą wyznaczającą możliwość interpretacji rozrządzenia *mortis causa* będzie zawsze jego treść¹⁵.

Sporządzając testament spadkodawca powinien być w pełni świadomy tego, że dokonywana przez niego czynność prawna określi losy jego majątku *post mortem*. Fakt ten musi też stanowić podstawowy cel działania testatora. Z reguły obojętne pozostanie natomiast kwestia, czy zamiar spadkodawcy obejmował sporządzenie testamentu w ściśle określony sposób, czy też jego wola w tej materii nie została skonkretyzowana. Rozrządzenie *mortis*

12 Tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 czerwca 2001 r., II CKN 543/00. Zob. także Bartosz Rakoczy, „Glosa do postanowienia SN z dnia 13 czerwca 2001 r., II CKN 543/00” *Przegląd Sądowy*, nr 10 (2002): 123.

13 Osajda, „Testamenty wspólne”, 48.

14 Por. Maciej Rzewuski, „Wykładnia testamentu a okoliczności zewnętrzne towarzyszące testowaniu” *Przegląd Sądowy*, nr 1 (2015): 106-119.

15 Maciej Rzewuski, „Wykładnia słusznościowa testamentu” *Białostockie Studia Prawnicze*, z. 17 (2014): 227-228. Zob. Michał Niedośpał, „Glosa do postanowienia SN z dnia 13 czerwca 2001 r., II CKN 543/00” *Przegląd Sądowy*, nr 9 (2003): 147; Jan Gwiazdomorski, *Prawo spadkowe* (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1985), 116; Józef Stanisław Piątowski, *Prawo spadkowe* (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1979), 150 i n.; Fryderyk Zoll, *Prawo cywilne*, t. IV, *Prawo rodzinne i spadkowe* (Poznań: Wojewódzki Instytut Wydawniczy, 1933), 211.

causa pozostanie zatem ważne, jeżeli w danym przypadku ziszczą się wymogi formalne którejkolwiek z kodeksowych form testamentowych¹⁶.

Mając powyższe na uwadze zarówno w doktrynie, jak i w judykaturze za dozwoloną uważa się konwersję testamentu. Podkreśla się przy tym, że „dopuszczalność wykorzystania tego mechanizmu prawnego koresponduje z zasadą słuszności i *de facto* oznacza możliwość, a właściwie konieczność dokonywania wykładni słusznościowej testamentu. Podstawowym celem konwersji jest przecież każdorazowe dążenie do utrzymania przejawionej woli tak, aby dana czynność prawna mogła przynajmniej w pewnym zakresie osiągnąć zamierzony skutek¹⁷. Na gruncie prawa spadkowego chodzi oczywiście o potrzebę odzwierciedlenia ostatniej woli zmarłego, wyrażonej nierzadko w niejednoznacznych dyspozycjach na wypadek śmierci. Godny odnotowania jest przy tym pogląd Sądu Najwyższego, który jako uzasadnienie funkcjonowania w obrocie cywilnoprawnym instytucji konwersji testamentu, wskazuje „niewątpliwie znaczącą rolę względów natury społecznej, a mianowicie dążenia do poszanowania ostatniej woli spadkodawcy”¹⁸. Takie rozumienie konwersji testamentu współgra z celowościowo-funkcjonalnym podejściem do prawa. Decydując się na dokonanie określonej czynności prawnej, z reguły chodzi nam przecież o osiągnięcie konkretnego celu. Wybór środka umożliwiającego jego realizację przeważnie pozostaje kwestią drugorzędną, jeśli nie całkowicie obojętną. Z tego względu wykładnia testamentu musi być zawsze dokonywana z punktu widzenia spadkodawcy, którego wolę powinno się co najmniej pośrednio odczytać z treści rozrządzenia”¹⁹.

Nie ulega wątpliwości, że z konwersją testamentu *sensu stricto* mielibyśmy do czynienia wtedy, gdyby możliwe było przekształcenie nieważnego testamentu w zupełnie inną czynność prawną, jak np. umowa darowizny na wypadek śmierci czy inny ważny kontrakt dziedziczenia, których to instytucji jednak ustawodawca polski nie normuje. Takie zapatrywanie wydaje się dzielić Sąd Najwyższy, którego zdaniem „konwersja jest rodzajem zabiegu

- 16 Zob. Michał Niedośpiał, *Testament. Zagadnienia ogólne testamentu w polskim prawie cywilnym* (Kraków-Poznań: Polski Dom Wydawniczy Ławica, 1993), 32-33; Elżbieta Skowrońska-Bocian, *Testament w prawie polskim* (Warszawa: Lexis Nexis, 2004), 35-36. Por. orzeczenie SN z dnia 14 stycznia 1982 r., III CRN 169/81, OSPiKA 1983, nr 7-8, poz. 151.
- 17 Wyrok SN z dnia 5 lutego 2010 r., III CSK 105/09, Lex nr 951735. Por. wyrok SN z dnia 9 maja 2001 r., II CKN 425/00, niepubl.
- 18 Uchwała SN z dnia 9 lutego 1981 r., III CZP 68/80, OSNC 1981, nr 6, poz. 103. Podobnie SN w uchwale z dnia 22 marca 1982 r., III CZP 5/82, Legalis.
- 19 Rzewuski, „Wykładnia słusznościowa testamentu”, 228-229. Podobnie Osajda, „Testamenty wspólne”, 72-73.

interpretacyjnego dotyczącego wykładni oświadczeń woli stron i koncepcja ta odwołuje się do braku jej normatywnej podstawy w prawie polskim. Z tego względu jej uzasadnienia należy doszukiwać się w regule życzliwej interpretacji umowy (*benigna interpretatio*). Polega ona na przyjęciu, w toku interpretacji takiego znaczenia oświadczenia woli stron, jakie pozwala na utrzymanie w mocy czynności prawnej, aniżeli takiego jakie pociągałoby za sobą kwalifikowanie tej czynności jako nieważnej (...)”²⁰.

Nie negując powyższego, należy podkreślić, że konwersja testamentu rządzi się nieco innymi prawami – w tym sensie, że interpretując rozrządzenie *mortis causa* należy każdorazowo zmierzać do nadania oświadczeniu woli spadkodawcy takiego znaczenia, które umożliwi utrzymanie testamentu w mocy, pod warunkiem, że spełnione zostaną wymogi formalne którejkolwiek z form testamentowych przewidzianych ustawą. Za takim sposobem postrzegania wykładni testamentu przemawiają nie tylko względy aksjologiczne, ale też zasada swobody testowania w powiązaniu z jedną z naczelných zasad prawa spadkowego, jaką jest życzliwa interpretacja testamentu²¹.

4. Podsumowanie

Potrzeby odzwierciedlenia wyłącznie faktycznej woli spadkodawcy po jego śmierci nie sposób przecenić. To przecież spadkodawca w drodze przysługujących mu z mocy prawa narzędzi władny jest w sposób wiążący określić losy swojego majątku *post mortem*.

Z tego powodu należy opowiedzieć się za szerokim stosowaniem mechanizmów prawnych, które cel ten będą w stanie w możliwie maksymalnym stopniu zrealizować. *Per nalogiam* podzielić należy zapatrywanie o konieczności szerokiego stosowania w procesie weryfikacji ważności rozrządzenia zasady *favor testamenti*, a nawet o celowości postrzegania jej jako zasady prawnej w rozumieniu systemu prawa spadkowego.

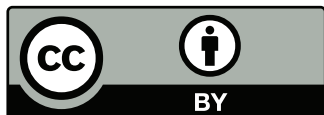
Rację ma jednak Sąd Najwyższy, którą wyartykułował na tle badanej sprawy kasacyjnej, że wynik wykładni testamentu nie może podważać bezwzględnie obowiązujących przepisów traktujących o formie testamentu. Jeżeli więc okoliczności danej sprawy wykluczą możliwość traktowania oświadczenia woli spadkodawcy za złożone w uprzednio zaplanowanej formie testamentowej, nie pozwalając jednocześnie na zastosowanie *in casu* konwersji testamentu, to ani wykładnia *in favorem testamenti*, ani konieczność poszanowania ostatniej woli spadkodawcy, ani nawet konstytucyjne prawo do dziedziczenia nie będą w stanie konwalidować uchybień w zakresie formy testamentu, powodujących nieważność rozrządzenia.

20 Wyrok SN z dnia 5 lutego 2010 r., III CSK 105/09, Lex nr 951735.

21 Rzewuski, „Wykładnia słusznościowa testamentu”, 229.

Bibliografia

- Błahuta Franciszek, *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1972.
- Gwiazdomorski Jan, *Prawo spadkowe*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1985.
- Niedośpiał Michał, „Glosa do postanowienia SN z dnia 13 czerwca 2001 r., II CKN 543/00” *Przegląd Sądowy*, nr 9 (2003): 141-147.
- Niedośpiał Michał, „Glosa do postanowienia SN z dnia 16 kwietnia 1999 r., II CKN 255/98” *Państwo i Prawo*, z. 7 (2000): 108-110.
- Niedośpiał Michał, *Testament. Zagadnienia ogólne testamentu w polskim prawie cywilnym*. Kraków-Poznań: Polski Dom Wydawniczy Ławica, 1993.
- Osajda Konrad, *Testamenty wspólne*. Warszawa: C. H. Beck, 2005.
- Piątowski Józef Stanisław, *Prawo spadkowe*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1979.
- Radwański Zbigniew, „Wykładnia testamentów” *Kwartalnik Prawa Prywatnego* z. 1 (1993): 5-30.
- Rakoczy Bartosz, „Glosa do postanowienia SN z dnia 13 czerwca 2001 r., II CKN 543/00” *Przegląd Sądowy*, nr 10 (2002): 123.
- Rzewuski Maciej, „Wykładnia słusnościowa testamentu” *Białostockie Studia Prawnicze*, z. 17 (2014): 227-236.
- Rzewuski Maciej, „Wykładnia testamentu a okoliczności zewnętrzne towarzyszące testowaniu” *Przegląd Sądowy*, nr 1 (2015): 106-119.
- Rzewuski Maciej, *Podpis spadkodawcy na testamencie własnoręcznym*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2014.
- Schlichting Gerhard, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, t. IX, *Erbrecht*. § 1922–2385, § 27–35 *BeurkG*. München: 2004.
- Skowrońska-Bocian Elżbieta, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki*. Warszawa: Lexis Nexis, 2005.
- Skowrońska-Bocian Elżbieta. *Testament w prawie polskim*. Warszawa: Lexis Nexis, 2004.
- Wierciński, Jacek. „Glosa do postanowienia SN z dnia 29 kwietnia 2010 r., IVCSK 524/09” *Orzecznictwo Sądów Polskich*, z. 3 (2012): 185-189.
- Zoll Fryderyk, *Prawo cywilne*, t. IV, *Prawo rodzinne i spadkowe*. Poznań: Wojewódzki Instytut Wydawniczy, 1933.

This article is published under a Creative Commons Attribution 4.0 International license.

For guidelines on the permitted uses refer to

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>